

อุดมการณ์ความเป็นอื่นในวรรณกรรมล้านนา

The Otherness Ideology in Lanna Literary Works

วัชรินทร์ แก่นจันทร์¹

Vajrindra Kaencandra¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “อุดมการณ์ความเป็นอื่นในวรรณกรรมล้านนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ในวรรณกรรมล้านนาที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ โดยศึกษาตามแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis : CDA) ของ นอร์แมน แฟร์คลาฟ (Norman Fairclough) และแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ของ โคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลจากวรรณกรรมล้านนาที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ และวรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ นิทานชาดก (เจี้ยก้อม) นิทานเกี่ยวกับผีในล้านนา สำนวนล้านนา และการเทศนาที่มีลักษณะขบขัน วรรณกรรมดังกล่าวมีผู้รวบรวมไว้แล้วจำนวน 163 เรื่อง

ผลการศึกษาพบว่าอุดมการณ์ในวรรณกรรมล้านนาที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์มีจำนวน 4 อุดมการณ์ คือ 1) อุดมการณ์อำนาจนิยม 2) อุดมการณ์ความรุนแรง 3) อุดมการณ์ปิตาธิปไตย 4) อุดมการณ์รัฐชาติ

คำสำคัญ: ความเป็นอื่น, อุดมการณ์, วรรณกรรมล้านนา, กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

The research of the otherness ideology in Lanna literary works aims to study Lanna literary works ideology on the ethnic group. Two concepts have been applied to the research are Norman Fairclough's Critical Discourse Analysis (CDA) theory and Claude Lévi-Strauss's Binary Opposition theory.

The data was gathered from 163 stories collected from Lanna oral literature and literacy literature, namely humors tale, ghost tale, idiom, and sermon humors.

The finding of this research shows that there are four ideology on the ethnic group, namely 1) authoritarianism ideology, 2) violence ideology, 3) patriarchy ideology, and 4) nation ideology.

Key words: The Otherness, Ideology, Lanna Literary Works, Ethnic Group

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao Province 56000

E-mail: huthai@hotmail.com

Received: 5 March 2013; Accepted: 16 August 2013

บทนำ

เรื่องอคติที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในข้อมูลทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต ร่องรอยหลักฐานอย่างหนึ่งที่เราเห็นได้อย่างชัดเจนนั้นคือ วรรณกรรม ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเรื่องราว ความพยายามที่แบ่งแยกกลุ่มเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและลักษณะเฉพาะเจาะจงทางชาติพันธุ์ อันเป็นเหตุผลสำคัญที่นำไปสู่การ กีดกัน การดูหมิ่นเหยียดหยาม ความขัดแย้ง และความรุนแรงทั้งที่แสดงออกอย่างชัดเจนและแฝงเร้น อยู่ในชีวิตประจำวัน

วรรณกรรมล้านนา เช่น เจี้ยก้อมหรือนิทาน ขำขัน ล้านนา ล้านนา นิทานเกี่ยวกับผี หรือแม้แต่ การเทศนา ก็เป็นอีกร่องรอยหนึ่งที่ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความตลกขบขัน ข้อคิด คติความเชื่อ เท่านั้น แต่ยังมีสิ่งที่เรียกว่า “พวกเรา” กับ “พวกเขา” และการพยายามสร้าง “ความเป็นอื่น” หยิบยื่นให้กับ “พวกเขา” แฝงผ่านวรรณกรรมเหล่านี้ซึ่งถูกผลิตซ้ำ (Reproduce) จนกลายเป็นเรื่องที่ธรรมดาหรือเห็นว่าเป็นเรื่องที่ฝังอยู่ในความคิดของคนล้านนาที่เรียกตัวเองว่า “คนเมือง” ดังเช่นนิทานขำขัน เรื่องใบขบขี้

วันหนึ่งแม้วขี่รถเครื่องเข้าไฟในเมือง บังเอิญวันนั้นตำรวจตรวจใบขบขี้ ตำรวจโบกมือให้แม้วหยุด แล้วถามว่า
 “มีใบขบขี้ก้อ” (มีใบขบขี้ไหม)
 “เค้ามันปนจะใคร่รับ เจ้านาย”
 (ใบที่ว่ามีมันปนเป็นอย่างไรรอรับ) [1]

นิทานขำขัน (เจี้ยก้อม) เรื่องใบขบขี้ กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเรียกว่าแม้ว ขี่รถจักรยานยนต์ไปในเมือง แล้วบังเอิญพบตำรวจเพื่อเรียกดูใบขบขี้ ด้วยความที่ไม่รู้ว่าใบขบขี้เป็นอย่างไร จึงถามกลับเจ้าหน้าที่ว่าตน (ไม่) ของใบชนิดนี้มีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งเรื่องนี้คงเป็นเรื่องสนุกสนานในวงสนทนาของคนทั่วไป หากแต่การนำเอากลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาล้อเลียนแสดงให้เห็นวิธีคิดที่ว่า คนคนนั้น คนกลุ่มนั้น ไม่ใช่คนของเรา ไม่ใช่คนในกลุ่มเรา เราเลยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องที่ต้องใส่ใจ อีกทั้งมีนัยยะของการเสียดสี ดูถูกว่าเป็นคนที่ไม่ทัน

คน เป็นพวกคนป่าคนดอยอีกด้วย หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นเหตุการณ์ในขณะที่พระสงฆ์แสดงธรรม

... ไอ่คนหนึ่ง โขดหื้อเผิง โห่ ไปยืน
 เผ้าไหข้าว บู้คนตางอีसानบู้ละนุ่งเตี่ยว
 ขาก้อมเหยย เสียเผิงมาต้อมน่องมันยะ จะหนึ่ง
 ข้าว เผิงมาต้อมน่อง เอ้อ ต้อมไหนต้อมไป
 มึงมาต้อมน่องกู กำเดียวมึงจะตาย กูจะหนีบ
 มึง หีหีหี (พูดเลียนเสียง ผู้ฟังหัวเราะ)

เอ้อ ขมุก้า ป้อวะ หีหีหี (มีเสียง
 ผู้ฟังว่า เป็นคนขมุกหรือเปล่า ผู้ฟังหัวเราะ)
 ... เออะ กรรมเวรกู มึงกับกูมีจริง หีหีหี ตาย
 หีหีหี (พูดเลียนเสียง ผู้ฟังหัวเราะ) หนีบเผิง
 ดิดน่อง หีหีหี กองหนีบบู้ เสียเผิงจิ้น่องหัน
 สุมเอาอะตื่นหวดโห่ข้าววะ หีหีหี (ผู้ฟัง
 หัวเราะ) ... [2]

จากเรื่องนี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นการจงใจสร้างตัวละครเพื่อทำให้เกิดความขบขัน จากเรื่องใช้ตัวละครที่เป็นคนอีสาน แต่พอมีผู้ฟังท้วงว่าเป็นคนขมุก ก็เปลี่ยนตัวละครให้เป็นขมุก ตัวละครในเรื่องตั้งใจจะฆ่าเผิง พอเผิงมาต้อมที่น่องก็เลยหนีบไว้จนโดนเผิงต้อย เป็นเหตุให้เท้าไปโดนโห่ข้าว ซึ่งในความเป็นจริงตัวละครในเรื่องไม่ว่าจะเป็นคนอีสานหรือคนขมุก ก็มีฐานะไม่ต่างกัน คืออยู่ในฐานะที่เป็นคนต่างถิ่นหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ที่ผู้เล่ามีเจตนาทำให้ตลกแต่แฝงผ่านวิธีคิดของคนเหล่านี้ว่าเป็นคนที่ไม่ทัน ไม่รอบคอบ จนสร้างความเสียหายให้กับตนเองในทางตรง และคนอื่นในทางอ้อม

นอกจากนี้ยังพบภาพลักษณ์บางด้านที่คนทั่วไปมีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกเหมารวมว่าเป็นชาวเขา และคิดว่าชาวเขาต้องเป็นเหมือนกันทั้งหมด กล่าวคือ

คำว่า “แม้ว” ในสายตาของคนเมืองไม่ว่าจะเป็น ม้ง อาข่า หรือลาหู่ คนเมืองมักมองรวมกันเป็น “แม้ว” หมด ซึ่ง “แม้ว” ก็ถูกมองว่าด้อยวัฒนธรรมทางการแต่งกายและสุขอนามัย คนเมืองจะประณามคนที่ไม่ค่อยชอบอาบน้ำ ไม่ซักเสื้อผ้า และกินเนื้อสุนัขว่า “แม้ว” แสดงถึง “แม้ว” กลายเป็นสัญลักษณ์

ของความสกปรกและกินเนื้อสุนัข ซึ่งคนเมือง
ถือว่าเป็นเนื้อที่ต่ำ...” [3]

จะเห็นได้ว่าการสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็น
การสร้างภาพลักษณ์แบบเหมารวม (Stereotype)
แน่นอนว่าย่อมนำมาสู่ความคิดเรื่องความขัดแย้ง
ไม่เฉพาะแต่คนที่ถูกเรียกว่าแม้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์
นี้จริง ๆ หากแต่ยังสร้างความขัดแย้งให้กับกลุ่ม
ชาติพันธุ์ม้ง อาข่า หรือลาหู่ ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นกลุ่ม
ชาติพันธุ์เดียวกัน กระนั้นก็ยังไม่เท่าการถูกประณาม
ว่าต้องพัฒนาธรรมทางการแต่งกายและสุขอนามัย
ไม่ค่อยชอบอาบน้ำ ไม่ซักเสื้อผ้า และกินเนื้อสุนัข
จนกลายเป็นสัญลักษณ์ของความสกปรกและกินเนื้อ
สุนัขไปในที่สุด

จากตัวอย่างข้างต้น หากอ่านอย่างผิวเผินคง
ไม่พบสิ่งแฝงผ่านมากับความตลกขบขัน คำสอน
รวมจนถึงความคิดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์
ที่ถูกหล่อหลอมจากสื่อต่าง ๆ แต่หากตั้งคำถามว่า
เพราะเหตุใดต้องเป็น “แม้ คนต่างอีสาน คนขมุ”
และเพราะเหตุใดต้องทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ “ไม่สามารถ
ตอบโต้ ต้อย ทิ่ม โง่ สกปรก” ก็อาจจะต้องมีเหตุผล
ทางความคิดความเชื่อทางอุดมการณ์ของคนล้านนาที่
มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ มาช่วยอธิบายปรากฏการณ์ที่
เกิดขึ้นและตอบคำถามดังกล่าวได้

วรรณกรรมล้านนาจึงเป็นเสมือนสิ่งที่สืบสาน
วิถีชีวิตหรืออุดมการณ์บนพื้นฐานของความมีอคติและ
แบ่งแยกความเป็นพวกเราในฐานะ “คนเมืองหรือคน
ล้านนา” กับพวกเขาในฐานะ “กลุ่มชาติพันธุ์” งานวิจัย
นี้จะช่วยเปลือยให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงผ่าน
วรรณกรรมล้านนา รวมถึงอธิบายปรากฏการณ์
การแบ่งกลุ่มของคนในสังคมจากวรรณกรรมล้านนาได้
อีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอุดมการณ์ในวรรณกรรมล้านนาที่
มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงอุดมการณ์ต่าง ๆ ในวรรณกรรม
ล้านนา
2. ทราบวิถีชีวิตของคนล้านนาที่มีต่อกลุ่ม
ชาติพันธุ์ผ่านวรรณกรรมล้านนา
3. สามารถอธิบายปรากฏการณ์การแบ่งกลุ่ม
ของคนในสังคมจากวรรณกรรมล้านนา

ขอบเขตงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนด
ขอบเขตการวิจัยจากข้อมูลดังนี้

1. เรื่องชาชนในล้านนา (เจ็ยก้อม) นิทาน
พื้นบ้านเกี่ยวกับผีในล้านนา การเทศนาที่มีลักษณะ
ขบขัน และสำนวนล้านนา
2. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูล
ที่มีลักษณะเนื้อหาและการใช้ภาษาที่กล่าวถึงกลุ่ม
ชาติพันธุ์ ข้อมูลเหล่านี้เป็นตัวแทนของวรรณกรรม
ล้านนา ที่จะนำมาวิเคราะห์อุดมการณ์ในวรรณกรรม
ล้านนาที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและสำรวจวรรณกรรมในล้านนา
เพื่อกำหนดขอบเขต ประเภท จัดกลุ่มของข้อมูลที่จะ
นำมาวิเคราะห์ โดยขอบเขตของข้อมูลเป็นวรรณกรรม
ล้านนาประเภทมุขปาฐะที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว โดยอยู่ใน
รูปของวรรณกรรมลายลักษณ์ จำนวน 163 เรื่อง ได้จัด
กลุ่มของข้อมูลได้ทั้งหมด 4 กลุ่ม คือ

1.1 เรื่องชาชนในล้านนา ได้แก่

- 1) การสร้างมุขตลกในเรื่องชาชนของล้านนา [1]
- 2) เจ็ยก้อม : เรื่องชาชนล้านนา [4]
- 3) วรรณกรรมล้านนา [5]

1.2 นิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับผีใน ล้านนา ได้แก่

- 1) ผีในล้านนา [6]
- 2) การศึกษาบทบาทของผีในนิทานพื้นบ้าน
ล้านนา [7]
- 3) ตำนานเจ้าผีล้านนา : ปฐมมูลมุขี [8]
- 4) วรรณกรรมล้านนา [5]

1.3 การเทศนาที่มีลักษณะขบขัน

ได้แก่

1) การศึกษาวิเคราะห์การเทศน์แบบปฏิภาณที่มีลักษณะขบขันของพระสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ [2]

2) บันทึกการเทศน์แบบปฏิภาณที่มีลักษณะขบขันของพระสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ [9]

1.4 สำนวนล้านนา ได้แก่

1) สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ [10]

2) ภาษิตล้านนา [11]

3) คำคมแห่งล้านนา : กำปะเก่า [12]

4) วรรณกรรมล้านนา [5]

5) สำนวนล้านนา [13]

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมแนวทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis: CDA) ของ นอร์แมน แฟร์คลาฟ (Norman Fairclough) [14] และแนวคิดเรื่องคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ของ โคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Lévi-Strauss) [15]

3. นำกรอบคิดทั้ง 2 กรอบคิดมาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาอุดมการณ์ในวรรณกรรมล้านนาที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนา ได้แก่ ขมุ (กำมู), ยาง (กะเหรี่ยง), เจ๊ก/เข/ฮ้อ (จีน), แม้ว (ม้ง), เจี้ยว (ไทใหญ่), แวก (อินเดียน/มลายู), ลื้อ/ยอง, ม่าน (พม่า), ลัวะ (ละเวือะ), ลีซอ (ลีซู), และกลุ่มคนล้านนาด้วยกันเอง

4. สรุปผลการวิจัย

5. เรียบเรียงและเขียนอภิปรายผลแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตัวบทวรรณกรรมล้านนา พบอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่แฝงเร้นอยู่ในวรรณกรรมล้านนา มีดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์อำนาจนิยม

อุดมการณ์แบบอำนาจนิยมมีลักษณะสำคัญ คือ การแสดงอำนาจผ่านทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ไม่ว่าจะเป็นการแสดงก้าวร้าว รุนแรง หยาบคาย การตำหนิ การทำร้าย ขู่ให้กลัว หรือแม้แต่การใช้ตำแหน่งหน้าที่ในการจัดการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 การแสดงความรุนแรง

จากเรื่อง ลื้อเข้าร้านเจ๊ก ได้แฝงอุดมการณ์อำนาจนิยม โดยแสดงผ่านตัวละคร “ลื้อ” ที่เข้าใจผิด “เจ๊ก” ว่าถูกกลุ่มชาติพันธุ์ของตน แสดงอำนาจโดยการ “ชี้หน้าด่า” ว่า “บ่าอื้อะสิ่ง บ่าอื้อะง่าว บ่าอื้อะชาติหมา” ซึ่งผู้ถูกด่าเองก็ได้ตั้งใจที่จะถูกเพียงแต่ต้อนรับคนที่มาซื้อของด้วยความเคยชิน และคำว่า “ลื้อ” ในที่นี้หมายถึงสรรพนามบุรุษทั้งสอง ดังตัวอย่าง

... “ลื้อจาเอาอาลาย อื้อะจะขาย ห้าย”

ลื้อได้ยื่นคิโกธรเพราะความเข้าใจว่า “ลื้อ” ที่เจ๊กอุ้นั้นหมายถึงเผ่าพันธุ์ของตน เลยชี้หน้าด่าเจ๊ก “บ่าอื้อะสิ่ง บ่าอื้อะง่าว บ่าอื้อะชาติหมา” (อื้อะที่ม, โง่...) [1]

จากเรื่อง ปู่เส็ดค่าละ ได้แฝงอุดมการณ์อำนาจนิยม แบบแสดงความรุนแรงผ่านการกระทำของ ปู่เส็ด ซึ่งการกระทำของปู่เส็ดนั้นถึงขั้นมุ่งร้ายหมายขวัญเอาชีวิต เป็นผลทำให้ลัวะ “ถูกย่ำตาย” “ลูกละตายหมด” “ดินโซ่งดิงซ่าง” “ละตายไพคำคนๆ” “ลูกละคิตายกันเกือบเสียง” ดังตัวอย่าง

... ละคิร้องลูกหลาน ร้องพี่น้อง
เข้าไฟในหลองเข้า ตีตหลองเข้าอย่างดี
บ่คอง (พอ) เทโถงต่อ ต่อแตกไล่ละใน
หลองเข้า ละคิฟ้งหนีออกมาพร้อม (บ้าง)
ล่นบ่ถูกย่ำตายคิมิ

... ปู่เส็ดคิปล้ำไม้ก้อพอใกล้จะ
โค่นคิลงเถงหมู่ละอ่อนละไพตุ้ม (ตันขึ้น,
ประคองยกขึ้น) ไวันจะตัน พอละอ่อนไพตุ้ม
ไม้คิโค่นลงเถง (ทับ) ลูกละตายหมด

... ละบอกรื้อคิมิหัวหมูแล้วเอา
ลอดช้อง (หย่อนลงพื้นเรือนเพื่อแก้เคล็ด)

ปู่เสียดเอาบ่าหินแทนหัวหมู เผลอลอดช่องลงไฟ
ลวะถ้ำ (รอ) รับหัวหมู ปู่เสียดเอาบ่าหินร้อน
ลอดช่องแทน ลวะรับบ่าหินดินโข่งดินช่าง
(ดินรนไปมา, กระเสือกกระสน)

... พอปู่เสียดจ่อมไขลงมา ลวะมันบ่
เอามือเบาะ (ปลิด) มันเอาปากคาบ ปู่เสียดคี
ควิด (ตัวตื้นขึ้นโดยเร็ว) เบ็ดขึ้นมารู (ครูดไป
ตามทาง) ขึ้นร่อม (ช่องทาง) บ่าหิน ลวะ
ตายไฟคำคน ๆ

... วันพรุกปู่เสียดคีเคียม (เตรียม)
เอาชิน (ตะกั่ว) ใส่หม้อตั้งไฟที่ริมฝั้งน้ำ
ลูกลวะคีแกผ้าเข้าแถวต่อกันยาว คนที่หนึ่งมา
ปู่เสียดเอาชินที่เจียว (ตะกั่วหลอมละลายเมื่อ
ถูกไฟ) หล่อชะหล้าแล้วคียู (ผลัก) ลูกลวะ
ลงน้ำ ชื่นมันร้อนก็ลวกชะหล้า (อันชะ)
มันจะร้องคืบได้ เพราะมันโดนยู่ลงน้ำ
ลูกลวะคีตายกัน เกือบเสียง...[1]

จากตัวอย่างข้างต้นการแสดงความรู้แรง
ที่แฝงมากับอำนาจนิยมนั้น ได้ทำร้ายเพื่อนมนุษย์ให้
ได้รับความเจ็บปวดทางด้านร่างกายและจิตใจ
และทำลายเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้หมดสิ้นไปเพียง
เพราะความต่างทางชาติพันธุ์เท่านั้น

1.2 การแสดงอำนาจที่เหนือกว่า

จากเรื่อง เล็กผู้ใหญ่บ้าน ได้แฝงอุดมการณ์
อำนาจนิยมผ่านอำนาจรัฐ ซึ่งแสดงให้เห็นในรูปแบบ
ของกริยาวลีที่เป็นคำสั่ง และคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งของ
ตัวแทนรัฐที่มีอำนาจในการจัดการ ที่สำคัญเป็นคำสั่งที่
เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจต้องปฏิบัติตามเท่านั้น
จะเห็นได้จากการใช้กริยาวลี “สั่งให้” “จะต้อง” “เปลี่ยน
แผนใหม่” “นั่งลงเอาเป็นผู้ช่วย” ดังตัวอย่าง

...ปลัดอำเภอ นายอำเภอสั่งให้มา
ตั้งผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านของเราเป็นหมู่บ้าน
ขยายออกไป เป็นหมู่ที่ 9 จะต้องมี
ผู้ใหญ่บ้าน

...อ้าว เปลี่ยนแผนใหม่ แยมมาก
พวกนี้ หนังสือไทยก็ไม้อู้ ภาษาไทยพูดก็
ไม่ชัด ปลัดว่านะ

...เอ้ แยมมาก (พูดภาษาไทยกลาง)
มันได้ 57 เทียบแต่ ก็แยมกับแยม มันได้ห้าสิบ
กว่าละเอ้านั่งลงเอาเป็นผู้ช่วย หีหีหี (ผู้พูด
และผู้ฟังหัวเราะ) ...[9]

จากเรื่อง แม้วสาว ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่
แฝงอุดมการณ์อำนาจนิยมแบบแสดงอำนาจที่
เหนือกว่า ผ่านตัวละครตำรวจที่เป็นตัวแทนของรัฐ มี
อำนาจที่คนทั่วไปเห็นแล้วต้องยำเกรง โดยแสดง
พฤติกรรม“จับนมแม้วสาว” แม้วสาวจะ “ขดตั้งแต่
หลังรถไพลังหนำรถ” และสิ่งที่ตอกย้ำว่าอำนาจที่มา
พร้อมกับตำแหน่งหรืออาชีพ ย่อมทำให้คนที่ไม่มี
ตำแหน่งหรืออาชีพนั้นอยู่ในฐานะผู้ด้อยอำนาจดังจะ
เห็นในข้อความที่ว่า “ฟ้องได้จะใด ตำหนวดคี่หุบนม
ข้าเจ้าทวยนี้” ดังตัวอย่าง

... ขณะยืนอยู่ก็รู้สึกว่ามีคนมาหุบ
นม (จับนม) แม้วสาวคี่ขดหนี (ขยับหนี)
แต่ยังมีมือมาทวยหุบนม (มีมือตามมา
จับอีก) แม้วสาวขดตั้งแต่หลังรถไพลัง
หนำรถ (ขยับจากหลังรถไปหนำรถ)
คี่ยังโดนหุบนม อดบ่ได้เลยบอกกับคน
ขับรถว่า

“จอต ๆ ข้าเจ้าจะลงที่นี้แล้ว”

“ทางมันอันตราย ลงบ่ได้ จะฟังลง
ไฟไหน” (จะรีบลงไปไหน)

“เขาหุบนมข้าเจ้าลู่”

คนขับเหลือบเห็นตำรวจนั่งอยู่ท้าย
รถทวย (ตัว) จึงบอกหื้อสาวแม้วไฟฟ้อง
ตำรวจ สาวแม้วตอบว่า

“ฟ้องได้จะใด ตำหนวดคี่หุบนม
ข้าเจ้าทวยนี้” (ตำรวจก็จับด้วยนี่นา) [1]

2. อุดมการณ์ความรู้แรง

อุดมการณ์ความรู้แรง เป็นอุดมการณ์หนึ่งที่
แฝงอยู่ในวรรณกรรมล้านนา ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวมี
ลักษณะสำคัญคือ การลดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
ให้กลายเป็นคนป่าเถื่อน หื่นกระหายในกามารมณ์ ไม่
มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน รวมจนถึงการ

กลายเป็นคนนอกตัญญูไม่รู้คุณคน ดังจะเห็นได้จาก ตัวอย่างต่อไปนี้

จากเรื่อง ฤๅกาลา ได้แฝงอุดมการณ์ความรุนแรงในเรื่องของการขาดความเมตตาปราณีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หากแต่เรื่องที่ทำนั้นเป็นไปเพื่อการข่มเหงรังแก ดังจะเห็นได้จากกริยาวลีที่ว่า “คำชาวเขมร” และเอาถุงใส่ผึ้งให้ไปเปิดในมุ้งจน “ออกมาหน้าปูดหน้าเป่า” ด้วยความเจ็บปวด ดังตัวอย่าง

ปูแก้วมันจะคำ(ข่มเหงรังแก)
ชาวเขมร วันหนึ่งไฟเอาผึ้ง (ผึ้ง) ใส่ถุงมัด
ปากอย่างดี เทียวไฟหาชาวเขมร

... “หือคิงเอาถุงอะลาลาไฟผ่อใน
มุ้งพูน ย้ากลางเปล่งบ่ได้” (ดูกลางแจ้ง
ไม่ได้)

... พอปูแก้วออกประตูไฟแล้ว ชาว
เขมรก็เปิดถุงออกมา ผึ้งก็รุม (กรูออกมา)
ต่อยชาวเขมรก็เดือด

“อะลาลา ๆ ๆ ๆ” ออกมาหน้าปูด
หน้าเป่า (หน้าบวม) กับคำเนี่ยะถุงอะลาลา
(อะลาลา= คำอุทานแสดงความเจ็บปวด) [1]

จากเรื่อง เหลือคำไทย ได้แสดงความรุนแรงโดยลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเป็นเพียงผู้หญิงหากินผ่านวลีที่ว่า “นัยว่าเปนที่มาของรายได้จากบางอย่างที่เปนเงินหนัก (เงินมาก)” “ก่อนที่จันตาจะเมื่อกรุงเทพฯ (กลับ) ไฟหากินตามเดิม” “เอาไฟฝากเพื่อนร่วมงานอาชีพของเธอ” ดังตัวอย่าง

จันตาเปนสาวเหนือที่ไฟเยยะการที่
กรุงเทพฯ นัยว่าเปนที่มาของรายได้
จากบางอย่างที่เปนเงินหนัก (เงินมาก)
บ่เมินจันตาก็พลิกมา (กลับมา) เยี่ยมบ้าน
พร้อมสีสันบนไบหน้า และเครื่องแต่งกาย
พร้อมความร่ำรวย

...วันสุดท้ายก่อนที่จันตาจะเมื่อ
(กลับ)กรุงเทพฯ ไฟหากินตามเดิมนั้น
จันตาก็ไฟซื้อของในภาค (ตลาด) เอาไฟฝาก
เพื่อนร่วมงานอาชีพของเธอ ...[1]

3. อุดมการณ์ปีตาริปไต

อุดมการณ์ปีตาริปไต เป็นอุดมการณ์ที่มุ่งจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเพศชายต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจแข็งแกร่ง อดทน หนักแน่น เป็นผู้นำ ส่วนเพศหญิงต้องรักนวลสงวนตัว รักสวยรักงาม เป็นแม่และเมียที่ดี แต่ตัวอย่างต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงการแฝงอุดมการณ์ปีตาริปไต ในลักษณะที่ผู้ชายมีอำนาจมากกว่าผู้หญิง สามีมีอำนาจมากกว่าภรรยา และในฐานะภรรยาต้องเชื่อตามและปฏิบัติตาม สังเกตว่าตัวอย่างที่ปรากฏเพศชายมีลักษณะที่กระหายในกามารมณ์ มองผู้หญิงในฐานะเป็นที่ระบายนหรือวัตถุทางเพศ (Sex Object) เท่านั้น

จากเรื่อง เสี่ยวยางกับเสี่ยวไท แสดงอุดมการณ์ปีตาริปไตผ่านข้อความ และบทสนทนา “เสี่ยวไทอยากใคร่นอนทวยเมียเสี่ยวยาง” “สหายเข้ามาแอ้วบ้านสหาย ข้านอนทวยเมียสหายเนื้อ” และ “เอ่อ...บ่เป็นหยัง นอนเทอะ ๆ เอาไว้วันหน้าข้าจะได้นอนทวยเมียเสี่ยวพร่อง” ดังตัวอย่าง

... เสี่ยวยางกับเสี่ยวไทเป็นสหายที่
รักกันขนาด (เป็นเพื่อนรักกันมาก)
วันหนึ่งเสี่ยวไทไฟแอ้วบ้านเสี่ยวยาง เสี่ยว
ไทอยากใคร่นอนทวยเมียเสี่ยวยางก็อุ้วว่า

“สหาย ข้าเข้ามาแอ้วบ้านสหาย
ข้านอนทวยเมียสหายเนื้อ”

“เอ่อ...บ่เป็นหยัง นอนเทอะ ๆ
เอาไว้วันหน้าข้าจะได้นอนทวยเมียเสี่ยว
พร่อง” ... [1]

จากเรื่อง ผีปู่หละหึ่ง, ปู่หละหึ่ง ได้แฝงอุดมการณ์ปีตาริปไต ผ่านลักษณะทางกายภาพของผู้ชายและผู้หญิง ดังตัวอย่าง

... กล่าวถึงปู่หละหึ่งว่าเป็นผู้ชาย
ตัวใหญ่ตัวโตมาก จนศีรษะสูงเสียดฟ้า
บางครั้งเรียกว่า ปู่อายคำฟ้า

...ถึงแม้ปู่หละหึ่งจะมีร่างกาย
ใหญ่โตเช่นนั้น แต่กลับมีภรรยาที่มีรูปร่าง
เท่านุชย์ธรรมดา ... [7]

อีกสำนวนหนึ่งจากเรื่อง ย่าลื้อเฮิง-ปู่ลื้อเฮิง ได้แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ปีศาจไปได้อย่างแนบคาย ถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิง ดังตัวอย่าง

... ปู่ลื้อเฮิงใช้อวัยวะเพศของตน
แทงสุมไปในน้ำเพื่อไล่ปลาให้ตกใจ จะได้
หนีเข้าไปในอวัยวะเพศของย่าลื้อเฮิงที่หนึ่ง
อ้ารอรับอยู่ ... [7]

จากสองตัวอย่างสุดท้ายนี้ จะเห็นได้ว่า ตัวอย่างแรกนั้นเน้นลักษณะทางกายภาพของผู้ชายที่มีลักษณะใหญ่โตกว่าผู้หญิง ส่วนตัวอย่างที่สองแสดงให้เห็นบทบาทหน้าที่ของทั้งผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งก็ไม่พ้นวิถีแห่งเพศ เพื่อการดำรงเผ่าพันธุ์ หรืออีกนัยยะหนึ่งก็คือ บทบาทของการเป็นผู้นำที่ต้อง "...แทงสุมไปในน้ำ เพื่อให้ปลาตกใจ" และบทบาทของผู้ตามหรือผู้รับความช่วยเหลือที่ต้อง "...นั่งรอรับอยู่"

4. อุดมการณ์รัฐชาติ

อุดมการณ์รัฐชาติ เป็นการครอบงำทางอุดมการณ์ของรัฐ และการครอบงำที่ได้ผลมากประการหนึ่งก็คือ การครอบงำผ่านสถาบันการศึกษา และสถาบันการศึกษาก็ต้องใช้ "ภาษา" เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร นั่นก็เท่ากับกับว่า ภาษาเป็นเครื่องมือในการครอบงำทางอุดมการณ์ของรัฐ เพราะการครอบงำทางอุดมการณ์โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือนั้นแม้จะต้องใช้เวลา แต่ให้ผลคุ้มค่าในระยะยาวและปราศจากการเสียเลือดเนื้อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จากเรื่อง เห่อคำไทย แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของจินตา สาวคนเมืองที่ถูกภาษาไทยกลางครอบงำ เพราะถือว่ามีศักดิ์ศรีสูงกว่าคำเมือง แม้ว่าจะอ้างไปทำงานที่กรุงเทพฯ พูดแต่ภาษาไทยกลางจนทำให้ลืมคำเมืองไปบ้างก็ตาม อย่างไรก็ตาม จินตาก็รู้สึกภูมิใจกับการที่ได้พูดภาษาไทยกลาง เสมือนหนึ่งเป็นคนภาคกลางด้วย การปรากฏซ้ำ ๆ ของประโยคที่ว่า "จินตารู้ภาษาไทยกลางโดยปู่คำเมืองเลย" "จินตารู้จักปากตอบไพอย่างภาคภูมิ" "จินตารู้จักปากตอบไพอย่างภาคภูมิ" "มิ่งลิ้มคำเมืองหมดแล้วคา กุบ่หันมิ่งอุ้คำเมืองเลย" ประโยคเหล่านี้สามารถบอกได้ว่า จินตาได้กลายเป็นคนกรุงเทพฯ ไปแล้ว ดังตัวอย่าง

...จินตารู้ภาษาไทยกลางโดยปู่
คำเมืองเลย (พูดแต่ภาษาไทยกลางโดย
ไม่พูดคำเมืองเลย)

... "อ้อจิน มิ่งไปอยู่กรุงเทพฯ แต่งตัว
งามแทนอ้อ" จินตารู้จักปากตอบไพอย่าง
ภาคภูมิว่า

"อ้อ...ใครๆ ไปอยู่กรุงเทพฯ มิ่งงาน
ทำได้เงินดี ๆ ก็แต่งตัวสวยอย่างนี้
กันทั้งนั้นแหละ"

สองคนอู้กันซัดเมิน (นานมาก)
เพื่อนแม่คำสังเกตว่าจินตารู้จักปากตอบไพ
เลย จึงอู้ว่า

"มิ่งไปอยู่กรุงเทพฯ บ่เมิน มิ่งลิ้ม
คำเมืองหมดแล้วคา กุบ่หันมิ่งอุ้คำเมือง
เลย"

จินตารู้จักปากตอบว่า "แหมใคร ๆ
ที่นั่นเค้าพูดอย่างนั้นนี่นา จินตารู้จัก
ทุกวัน คำเมืองบ่ได้พูดเลย ก็ลิ้มกันไป
บ้างซี" [1]

จากเรื่อง เลือกผู้ใหญ่บ้าน ได้แฝงอุดมการณ์รัฐชาติ ผ่านตัวละครในฐานะตัวแทนของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่คัดเลือกผู้ใหญ่บ้านตามคุณสมบัติที่ทางรัฐกำหนด นั่นคือ ต้องรู้หนังสือไทย อ่านออกเขียนได้ และต้องพูดภาษาไทยให้ชัด ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้กำหนดเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุม ซึ่งแต่ก่อนการคัดเลือกผู้นำได้จากความเห็นชอบของชุมชน ผู้นำต้องมีความสามารถบางประการที่ชุมชนยอมรับ แต่ปัจจุบันการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมดังที่กล่าวมาแล้วนั้นทำให้คุณสมบัติเหล่านี้หายไป คุณสมบัติถูกกำหนดจากส่วนกลาง และคุณสมบัติหนึ่งที่น่าจะต้องรู้คือ ภาษา ดังตัวอย่าง

... ผู้ใหญ่บ้านบ่าเตียวเนี้ยะต้องอู้
หนังสือไทย ผู้ยิงเป็นก็ได้ ผู้ชายเป็นก็ได้
อ้าว ต้องอู้หนังสือไทยกำมาประชุมเนี้ยะ
ไผ อู้หนังสือไทย ฟ่อง ยกมือขึ้น
(พูดภาษาไทยกลางปนภาษาถิ่นล้านนา) บ่มี
ไผอู้จักคน

...อ้าว ไม่รู้หนังสือไทย ก็ไม่เป็นไร
ท่านบอกมาว่า **จะต้องพูดภาษาไทยชัด
ชัดถ้อยชัดคำ ใครพูดภาษาไทยบ้าง
ได้บ้าง ชัดบ้าง ยกมือขึ้น ...** [9]

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นได้ว่าสิ่งที่แฝงมา
กับวรรณกรรมล้านนาเป็นการกำหนดคุณค่าของ
มโนทัศน์ คือการกำหนดว่าอะไรดี อะไรไม่ดี ซึ่งนำไปสู่
แนวปฏิบัติว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ดังนั้น
มโนทัศน์ที่เป็นยอมรับทั่วไปในสังคมหนึ่ง ๆ จึงนับว่า
เป็นอุดมการณ์นั่นเอง และอุดมการณ์นี้เองที่ตั้งอยู่บน
ฐานคิดของคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) คู่ตรงข้าม
ในวรรณกรรมล้านนาจึงมีลักษณะของ คนเมือง
(ล้านนา)-คนชายขอบ ล้านนา-ต่างถิ่น คำเมือง-
คำไทย ศักดิ์ศรี-ต่ำศักดิ์ เป็นต้น

วรรณกรรมล้านนาจึงไม่ใช้การแสดงให้เห็น
ถึงความสัมพันธ์กับบริบทสังคมในการสะท้อนให้เห็น
ภาพจำลองของสังคมผ่านภาษาเท่านั้น หากแต่ยังมี
ภาพสะท้อนของการจัดการตำแหน่งแห่งที่ การสร้าง
ความชอบธรรม การซ่อนเร้นแอบแฝง การผนึกกรรม
และการแปลกแยกตลอดจนตอกย้ำสถาปนาสิ่งที่มีให้
คงอยู่ต่อไปสืบไปอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์ใน
วรรณกรรมล้านนา นอกจากจะทำให้เห็นถึงอุดมการณ์
ที่คนล้านนามีต่อกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ยังพบประเด็นที่
น่าสนใจเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันอยู่ด้วย
ประเด็นแรกคือ การกำหนดภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์
ทางลบให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ มีการกำหนด
ภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์ทางลบแบบกดขี่ทางเพศ
การใช้ภาษาและการสื่อสารผิดพลาด ไม่น่าไว้วางใจ
ไร้วัฒนธรรม โง่ทึ่มไม่ทันคน สกปรก ด้อยการศึกษา
บ้านนอกล้ำหลัง ไร้มารยาท เห็นแก่ตัว เกียจคร้าน
พฤติกรรมเบี่ยงเบน และนิยมความรุนแรง

ประเด็นที่สองคือ กลุ่มชาติพันธุ์ถูกผลักให้
เป็นคนชายขอบ (Marginal People) ทั้งชายขอบทาง
ภูมิศาสตร์ และชายขอบทางความคิด เพราะกลุ่ม
ชาติพันธุ์ในวรรณกรรมล้านนามีฐานะเป็นเพียงชาวเขา

ที่ห่างไกลสังคม ไร้การศึกษา และเข้าไม่ถึงสวัสดิการ
ขั้นพื้นฐาน อีกทั้งไม่มีอาชีพที่มั่นคงเป็นได้เพียงคนรับ
ใช้หรือใช้แรงงาน ยกเว้นกลุ่มชาติพันธุ์จีน แต่กระนั้นก็
ยังถูกดูถูกทางความคิดในเรื่องของภาษาในการสื่อสาร
ที่ไม่ชัดเจน และเป็นพวกคนเห็นแก่ตัว

ประเด็นที่สามคือ การเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์
อย่างดูถูกหรือมีความหมายไปในทางลบ ขณะที่กลุ่ม
ชาติพันธุ์เรียกตนเองแตกต่างกันออกไปและมีความหมาย
ในทางบวก ดังตัวอย่าง

ชื่อที่ถูกเรียก	ขมุ/ข่ามุ
ความหมาย	ข้าทาสผู้รับใช้
ชื่อเรียกตนเอง	ลาวเทิง/กำมู/ไทยใหม่ (ใช้เรียกในประเทศไทย)
ความหมาย	คนบนที่สูง/คน
ชื่อที่ถูกเรียก	ยาง/กะเหรี่ยง
ความหมาย	คนป่าเถื่อนล้ำหลัง
ชื่อเรียกตนเอง	ปกาเกอะญอ (สะกอ)/ โพล่ง (โปว์)
ความหมาย	คน
ชื่อที่ถูกเรียก	แม่ว/เหมียว/เมี้ยว
ความหมาย	คนป่าเถื่อน/เสียงของแมว
ชื่อเรียกตนเอง	ฮม้ง/ม้ง
ความหมาย	อิสรชน

ในประเด็นนี้ยังได้ผนวกมโนทัศน์เรื่องความ
สกปรก กลุ่มชาติพันธุ์ที่ค้ายาเสพติด พวกตัดไม้ทำลาย
ป่า และเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติตามมาเสมอ

ทั้งสามประเด็นได้กระทำผ่านตัวภาษาที่
เรียกว่าตัวบท (Text) และตอกย้ำผ่านการผลิตซ้ำ
(Reproduce) เล่าซ้ำ โดยคงเนื้อเรื่องเดิมแต่เปลี่ยนตัว
ละครที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ผ่านสื่อ
ต่าง ๆ ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นแบบเรียน ภาพยนตร์
เพลง ที่มีเนื้อหาต่อต้าน ล้อเลียนกลุ่มชาติพันธุ์ และ
ผ่านสถาบันต่าง ๆ ในระบอบของรัฐบาล หลอหลอมจน
กลายเป็นอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ที่ธรรมดาแต่
แฝงไปด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งในระดับปัจเจก
และระดับโครงสร้าง

จากการอภิปรายผลข้างต้นอาจอธิบายได้ว่า
ด้วยมูลเหตุเหล่านี้จึงทำให้เกิดการแบ่งแยกและ

แตกแยกเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนล้านนากับกลุ่มชาติพันธุ์ แม้บางครั้งอาจเห็นภาพของการประนีประนอม แต่ผู้วิจัยคิดว่าเป็นไปในลักษณะของการเอื้อผลประโยชน์แก่กันมากกว่าความเสมอภาค ดังนั้นหากจะประนีประนอมอาจต้องเปลี่ยนมุมมองเสียใหม่ว่าตนเองก็เป็น “คน” ของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในสังคม และมองกลุ่มชาติพันธุ์อื่นว่าเป็น “คน” ในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ เช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาอุดมการณ์ในวรรณกรรมแต่ละท้องถิ่น แล้วเปรียบเทียบให้เห็นถึงวิถีคิดของคนแต่ละท้องถิ่นว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวเนื่องกันหรือไม่ อย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ และรองศาสตราจารย์พรพิลาส วงศ์เจริญ ผู้ให้ความเอาใจใส่ด้วยความเมตตาและอดทน ตลอดจนถ่ายทอดความรู้และแนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ ผู้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการเขียนบทความครั้งนี้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. หทัยวรรณ ไชยะกุล. การสร้างมุขตลกในเรื่องชาวนาของล้านนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2539.
2. นคร ประยุกต์, พระ. การศึกษาวิเคราะห์การเทศน์แบบปฏิภาณที่มีลักษณะขบขันของพระสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2546.
3. ปันดดา บุญยสารนัย. “ชนเผ่าอาข่า : ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างให้สกปรก ลำหหลังแต่ดั้งดูใจ”. ใน : อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. ปีนแก้ว เหลืองอร่ามศรี(บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ :

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน); 2546.

4. อุดม รุ่งเรืองศรี. เจี้ยก้อม : เรื่องชาวนาล้านนา. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2528.
5. อุดม รุ่งเรืองศรี. วรรณกรรมล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย; 2546.
6. มาลา คำจันทร์ (นามแฝง). ผีในล้านนา. เชียงใหม่ : แสบปี๊บ; 2551.
7. ศุภลักษณ์ ปัญญา. การศึกษาบทบาทของผีในนิทานพื้นบ้านล้านนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา มหาวิทยาลัย เชียงใหม่; 2551.
8. อนาโตล โรเจอร์เป็ลติเย. ตำนานคำผีล้านนา : ปฐมมูลมูล. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป; 2534.
9. นคร ประยุกต์, พระ. บันทึกการเทศน์แบบปฏิภาณที่มีลักษณะขบขันของพระสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่. เอกสารถ่ายสำเนา; 2554.
10. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์; 2542.
11. สมร เจนจิจะ. ภาพิตล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์; 2547.
12. อำนวย กล้าพัด. คำคมแห่งล้านนา : กาบะเก่า. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ดารารัตน์; 2530.
13. อุดม รุ่งเรืองศรี และคนอื่น ๆ. ล้านนาล้านนา. เชียงใหม่ : กองทุนศาสตราจารย์อ้น นิมนานเหมินทร์; 2552.
14. Fairclough, Norman. Critical discourse analysis : the critical study of language. New York : Longman; 2010.
15. Lévi-Strauss, Claude. Structural anthropology. New York : Basic Book; 1963.